

ZJEDNOCZENI W MOWIE

Dziękuję:
Rodzinie
oraz
Nauczycielkom
Koleżankom
Przyjaciołom
płci obojga

Joanna Rączaszek-Leonardi

ZJEDNOCZENI W MOWIE

Względność językowa
w ujęciu dynamicznym

Wydawnictwo Naukowe SCHOLAR
Warszawa 2011

Recenzentki: *prof. dr hab. Ida Kurcz*
prof. dr hab. Barbara Bokus

Redaktor prowadzący: *Anna Raciborska*

Redakcja i korekta: *Magdalena Pluta*

Projekt okładki i stron tytułowych: *Katarzyna Juras*

Książka dotowana przez Wydział Psychologii
Uniwersytetu Warszawskiego

Badania opisane w tej pracy zostały przeprowadzone dzięki
funduszom z grantów przyznanych autorce: Marie Curie
Intra-European Fellowship MEIF-CT-2007-042086,
Marie Curie Reintegration Grant PERG06-GA-2009-256587,
BW WPUW 1874/2009

© Copyright by Wydawnictwo Naukowe Scholar Sp. z o.o.
Warszawa 2011

ISBN 978-83-7383-523-8

Wydawnictwo Naukowe Scholar Spółka z o.o.
ul. Krakowskie Przedmieście 62
00-322 Warszawa
tel./faks: 22 826 59 21; 22 828 93 91; 22 828 95 63
dział handlowy: jw. wew. 105, 108
e-mail: info@scholar.com.pl; scholar@neostrada.pl
www.scholar.com.pl

Wydanie pierwsze

Skład i łamanie: WN Scholar (*Michał Moczarski*)

Druk i oprawa: Wrocławska Drukarnia Naukowa Sp. z o.o., Wrocław

SPIS TREŚCI

Wprowadzenie	9
---------------------------	---

Rozdział 1. Relacja między językiem a innymi procesami poznawczymi

1.1. Posługiwanie się językiem a charakter poznania	13
1.2. Zasada względności językowej	15
1.2.1. Historia	19
1.2.2. Rodzaje badań nad względnością językową	24
1.2.3. Przykład: nazwy a poznanie barw	29
1.3. Mechanizmy wpływu	33
1.3.1. Kaprysy gramatyki?	35
1.4. Podsumowanie: podsystemy i skale czasu w relacji język–poznanie–kultura	37

Rozdział 2. Przegląd badań nad związkiem rodzaju

gramatycznego i własności semantycznych	42
2.1. Rodzaj gramatyczny a rodzaj naturalny	43
2.2. Przegląd badań	46
2.2.1. Semantyczne korelaty rodzaju gramatycznego – wynik procesów zachodzących w rozwoju	47
2.2.2. Efekty w czasie rzeczywistym: przetwarzanie rodzaju gramatycznego	55
2.2.3. Skala czasu kulturowej ewolucji języka	57

2.3. Podsumowanie: rozbieżności wyników i krytyczny przegląd metod	66
2.3.1. Specyfika systemu rodzaju gramatycznego	66
2.3.2. Zakres semantyczny i głębokość wpływu rodzaju gramatycznego	71
2.3.3. Zadania	71

Rozdział 3. Rodzaj gramatyczny a opis przedmiotów nieożywionych: trzy skale czasu w interakcji między językiem a poznaniem

3.1. Plan badawczy i hipotezy	76
3.2. Etap I: opis przedmiotów	77
3.2.1. Metoda	77
3.2.2. Procedura	79
3.2.3. Wyniki pierwszej fazy: zbiór przymiotników	80
3.3. Etap II: ocena przymiotników	81
3.3.1. Metoda	81
3.3.2. Procedura	83
3.3.3. Wyniki fazy oceniania	83
3.4. Analiza miar nasycenia rodzajem	91
3.4.1. Analiza wstępna: efekty rodzaju dla każdego języka	94
3.4.2. Analiza nasycenia rodzajem opisów przedmiotów w grupach o różnej kombinacji rodzaju gramatycznego w dwóch językach: opisy nazw	96
3.4.3. Analiza nasycenia rodzajem opisów przedmiotów w grupach o różnej kombinacji rodzaju gramatycznego w dwóch językach: opisy zdjęć	102
3.4.4. Analizy dodatkowe	106
3.5. Podsumowanie i dyskusja wyników	114
3.6. Konkluzja: interakcja cechy gramatycznej z semantyką na kilku skalach czasu	120
6 3.7. W stronę nowych metod	125

Rozdział 4. Psycholingwistyka w ujęciu dynamicznym	
a zasada względności językowej	129
4.1. Relacja symbol–dynamika: trzecia droga	129
4.2. Symbol: redefinicja	131
4.3. Dynamika i samoorganizacja	132
4.4. Dynamika w wyjaśnianiu: zmiana roli danych psychologicznych	135
4.5. Zasada względności językowej w ujęciu dynamicznym: kulturowa specyfika ograniczeń	137
Bibliografia	141
Załączniki	154
Załącznik A. Materiał badawczy	154
Załącznik B. Instrukcja badania w języku włoskim	157
Załącznik C. Tabele opisu danych i wartości statystyk	158
Spis tabel	163
Spis rycin	165
Indeks rzeczowy	167
Indeks nazwisk	171